

הרב דניאל כ"ץ

טענת 'לא הבנתי' לאחר התימה על הוזה

הצגת הבעיה

פעמים רבות עולה בבית הדין הטענה, 'חתמתי על החוזה אבל לא הבנתי' או 'לא התכוונתי' או 'לא שמתי לב' וכדומה. כמו כן עולה בעקבות כך טענת 'חוזה אחיד', דהיינו הטענה שהחוזה שנקבע על ידי צד אחד הינו אחיד, ללא התחשבות בתנאים של כל עסקה בפני עצמה. השאלה הנשאלת היא האם טענה כזו מתקבלת. במאמר קצר זה נברר את יסודות הפסיקה בשאלה זו¹.

א. שיטת הרשב"א

שאלה זו עמדה בפני הראשונים. הרשב"א בתשובה (א, ס' תרכט) כותב: נשאל ביהודי עם הארץ שבא לגרש את אשתו ואמרו לו בית דין שיפרע לה כתובתה. ואמר שלא הבין כשקרא החזן הכתובה והמתנה ולא הבין התנאי. ואמר כי שאלו את פי הרב רבי מאיר ז"ל. והשיב דשומעין לו. והוא אומר דאין שומעין לו דחזקה שהעידו עדים בעל פה ועל פיו חתמו בו. ואם אין אתה אומר כן לא הנחת חיוב לעמי הארץ ולא על הנשים דכולן יטענו כן. ואין אלו אלא דברי תמה. אבל מה אעשה שכבר הורה זקן יושב בישיבה חכם עם איש שיבה דהיינו לדעת רבינו מאיר טענת 'לא הבנתי' מתקבלת, ואילו הרשב"א חולק על כך מסברה שכל אדם יכול לטעון כך, וכך לא יהיה תוקף לאף שטר, אך מסיים 'כבר הורה זקן'. הבית יוסף (אה"ע ס' סו) כותב על כך:

ואיני יודע למה נחבא אל הכלים משום דחזא גברא כיון דתיובתא לא חזא ולענין הלכה נראה לי כדברי הרשב"א משום דאם לא כן לא שבקת חיי דכל עמי הארץ יאמרו כן.

יש לציין שבספר 'צרוור הכסף'² מצוטטת התשובה במלואה, וממנה עולה באופן ברור שהרשב"א חולק על הרמ"ה למעשה, שכן הוא פותח: 'ואני כך דעת' ומסיים: 'ואני כתבתי

1. בסוגיה זו הרחיב הרב אליהו גורפינקל, 'החותם על שטר שלא קרא או שלא הבין את תוכנו – החוזה האחד בהלכה', ספר משפטי ארץ ב, עמ' 299 ואילך.
2. מהדורת בלוי, דיני הכתובות, עמ' תד.

מה שנראה לי אחר ששאלת להעמידך על דעתי. מכאן שהרשב"א חלק על הרמ"ה ולא 'נחבא אל הכלים', אלא שמפני כבודו אינו מחזיר הוראתו.

הרשב"א חזר על שיטתו במקומות נוספים:³

גם מה שטען ראובן: שלא הבין על מה שנתחייב, ועל מה נשבע, אין שומעין לו, שאין העדים חותמים על מה שלא הבינוהו הם, ועדות העדים מכחישתו. שאם אתה אומר כן, אין לך מתחייב בשטר, וכל אחד יטעון כן. סוף דבר מצד זה אין בדבריו כלום, ואין ראייה להאריך בדבר זה.

וכן לגבי החותם על שטר בשפה שאינו מבין:⁴

וכ"ש הכא, שסומך על אחרים. אף על פי שאינו יודע מה שכתבו עליו. ולא חשש לקרותו, וחתם בחותם ידו. שהוא גומר בדעתו להתחייב בכל מה שכתוב בו. והרי הוא חייב בכל אותו חיוב, אף על פי שלא לוח...

ב. פסיקת השו"ע והרמ"א

השו"ע (חו"מ סי' סא סעי' יג) פוסק:

מי שטען על כתובת אשתו שהיה עם הארץ ולא הבין כשקרא החזן הכתובה והתנאים, אין שומעין לו. הגה: וה"ה בשאר דקדוקים שיש לדקדק מן השטר, ולא אמרינן דהאי גברא לא דקדק כל כך, וכמו שנתבאר בסמוך (בית יוסף בשם ריב"ש סימן ת"פ).

השו"ע חוזר על כך במקומות נוספים,⁵ וכן כתב גם רמ"א⁶:

במקום שאין רגילים לחתום בכתובה אלא הראויים להעיד, לא יחתום מי שאינו יודע לקרות. הגה: ולכן עם הארץ שבא לגרש, ואמר אח"כ שלא הבין מה שהיה כתוב בתנאים או בכתובתה, אינו נאמן דודאי העדים לא חתמו מה שלא העידו בפניו תחלה על פה (תשובת הרשב"א סי' תרכ"ט).

הכרעת השו"ע והרמ"א ברורה היא, ומשמעותה שאדם שחתם על שטר מחויב בכל הנאמר בו ואינו יכול לטעון שלא הבין את הנאמר בשטר או לא התכוון לכל מה שנאמר בו.

למרות פסיקה ברורה זו, יש מי שהעלה אפשרות לאמירת 'קים לי' כדעת הרמ"ה, וכך כותב ספר 'ישירי לב'⁷. אמנם שו"ת 'יביע אומר' (שם) חולק על כך, וטוען שאין לומר 'קים לי' כנגד השולחן ערוך, וציין את ספר 'זכרונות אליהו'⁸ שחולק על דברי 'ישירי לב'.

3. שו"ת הרשב"א ה, סי' רכת, הובא בב"י, חו"מ סי' קמז.

4. שו"ת הרשב"א, המיוחסות לרמב"ן סי' עז.

5. שו"ע, חו"מ סי' סח סעי' ב; שם, סי' מה סעי' ג.

6. רמ"א לשו"ע, אה"ע סי' סו סעי' יג.

7. ספר ישירי לב, אה"ע מערכת כ אות ו, מובא בשו"ת יביע אומר ט, אה"ע סי' א.

8. ספר זכרונות אליהו, מערכת כ אות לב.

ג. מקרים יוצאי דופן שבהם מתקבלת טענת 'לא הבנתי'

צריך לברר האם יש מקרים יוצאי דופן, שבהם מתקבלת טענת 'לא הבנתי'. נתחיל מבירור שיטת הרשב"א, שכן בעקבות סתירה בין תשובות שונות של הרשב"א, עולים שני חילוקים חשובים להלכה.

בניגוד לכל התשובות שהזכרנו לעיל, בתשובה נוספת⁹ לגבי כתובה שמניסוחה עלה שרקע מסוימת אינה שייכת לכלה, הרשב"א מקבל את הטענה שהכלה לא הבינה את משמעות השטר:

ועוד שטענה יפה היא במה שאמרה שלא הבינה בכך ולא שמעה ואנן סהדי שאין כלה מרגשת במה שכתב בכתובתה. ובכיוצא בדברים אלו סומכת היא בכך על אחרים.

יש מי שסובר שהרשב"א חזר בו מדבריו בתשובות הקודמות, וכך כתב שו"ת 'דבר משה'¹⁰ וביאר שמכיוון שהרשב"א כתב בוויכוחו עם הרמ"ה: 'כבר הורה זקן', הרי מוכח שחזר מסברתו. אלא שניתן לומר גם להיפך, שבהמשך חזר בו והורה כסברתו הוא, וכך כתב שו"ת 'ביע אומר'¹¹, שלא ניתן להכריע מהי התשובה הראשונה ומה האחרונה¹². 'כנסת הגדולה'¹³ הציע שני חילוקים בין התשובות:

1. ויראה לי דשאני נדון דס"ל תרכ"ט שהוא עיקר החיוב והתנאים ומסתמא העדים לא חתמו על השטר אם לא עפ"י המתחייב, אבל בתשובה זו אין ההפרש בעיקר החיוב והתנאים אלא במצרים (= בגבולות) ובהא איכא למימר שלא הרגישה בכך בכיוצא לדברים אלו, וכמו שמראין דברי הרשב"א ז"ל. ולפי זה גם באיש עם הארץ אם אין ההפרש בעיקר החיוב והתנאים נאמן. וקרוב לזה מצאתי למהר"ש הלוי ח"ד סי' י"ד.

2. ועוד אפשר דלא כתב הרשב"א ז"ל דטענה יפה היא אלא דוקא בכלה דאנן סהדי דאינה מרגשת במ"ש בכתובה, אבל בעם הארץ או בשאר נשים שאינם כלות אינם נאמנים, ולפי זה כל שאינה כלה לא מיבעיא בעם הארץ אלא אפי' באשה אין שומעים לה...

דהיינו: א. יש הבדל בין דברים שהם גוף השטר לבין דברים שנלווים אליו בדרך אגב, ועליהם יכול החותם לטעון שלא הבין אותם וממילא לא התכוון אליהם, ונאמן על כך.

ב. לגבי כלה, 'אנן סהדי' שאינה מבינה את הכתובה ועל כן לא התכוונה לנאמר בה. למעשה, שני החילוקים בנויים על יסוד אחד והוא שיש מקרים שבהם ברור שהאדם לא

9. שו"ת הרשב"א א, סי' אלף קנו.

10. דבר משה, חו"מ סי' סט, מובא בפד"ר ט עמ' 160, צויין שם בטעות סי' נב.

11. שו"ת יביע אומר ג, אה"ע סי' יג.

12. וכן משמע בשו"ת דבר משה במקום אחר - אה"ע מד, שדן בסתירה וביישובה.

13. כנסת הגדולה, חו"מ סי' קמז; מובא בהגהות ב"י אות ח.

התכוון בחתימתו על השטר למה שכתוב בו, אם משום שהם אינם מעיקר השטר ואם בשל מצבים מיוחדים שבהם הוא נמצא.

בשו"ת 'מהר"ש לניאדו'¹⁴ הסכים לחילוקים אלו וכן שו"ת 'דבר משה' (שם). שו"ת 'פרח מטה אהרן'¹⁵ קיבל את החילוק השני בתור עיקר. שו"ת 'גינת ורדים'¹⁶ חלק על החילוק השני וסבר שלא ייתכן שכלה תוכל להתחמק מהאחריות על השטר, ועל כן הסיק שהעיקר הוא התירוץ הראשון (יש לציין שהציע חילוק נוסף והוא שהדבר תלוי במוחזק, אך כפי הנראה חזר בו מחילוק זה).

בשו"ת 'חתם סופר'¹⁷ צירף החת"ס את שני החילוקים יחד, וטען שרק כשמדובר בכלה ובתנאים צדדיים, הרשב"א מודה שיכולה לטעון שלא הבינה.

סיוע לחילוקים אלו עולה מדקדוק בדברי הרשב"א בוויכוחו עם הרמ"ה, שכן הוא כותב: 'דחזקה שהעידו עדים בעל פה ועל פיו חתמו בו'. הרמ"א העתיק את הנימוק של הרשב"א בפסיקתו (אה"ע סי' סו), ובעקבות כך כותב אחד מאחרוני הראשונים, רבי יוחנן לוריא, בספרו 'משיבת נפש' (פ' יתרו): 'הרי לך שאם ידוע שלא קראוהו העדים בלשון שמכיר בו ולא הודיעוהו בע"פ, הרשב"א מודה שהשטר או הגט פסול'.

אמנם בתשובה אחת (שו"ת הרשב"א, מיוחסות סי' עז) שהבאנו לעיל ונפסקה בשו"ע (חו"מ סי' מה סעי' ג), מפורש שגם אם ברור שחתם על השטר לפני שקראוהו לפני העדים, חייב בכל הנאמר בשטר, משום שכך קיבל על עצמו. הש"ך (לשו"ע סי' ס"א ס"ק יח) מסיק: 'ואפילו ידוע שאינו מבין לשון השטר, מתחייב הוא בכך כיון שקיבל על עצמו ושתק'. ומכאן שלדעת הש"ך, גם אם התברר שלא הבין מה שנאמר בשטר – חייב בו אם חתם עליו, וכן מוכח מהסמ"ע (לשו"ע סי' ס"א ס"ק כג) והתומים¹⁸.

מדברי החתם סופר¹⁹ וה'חכמת שלמה'²⁰ עולה, שלדעתם ניתן לקבל טענת 'לא הבנתי' במקרה שהייתה לה הוכחה, וזאת בתנאי שהשטר לא נחתם על ידי המתחייב בעצמו כי אם על ידי עדים (כמו כתובה, בתקופה שבה החתן לא חתם עליה).

לגבי החילוק הראשון, יש לציין ששו"ת 'יביע אומר'²¹ הרחיב את המושג של 'עניין צדדי' גם לתנאי של ממש בכתובה, במקרה שדן בו מדובר בספרדי שחתם על כתובה שנאמר בה שהוא מקבל על עצמו חדר"ג. אמנם יש לדון בדבר ולחלק: המקרה שהרשב"א עוסק בו הוא אזכור של פרט בכתובה שיש לו השלכה לעניינים אחרים (הוזכר גבול השדה שלא בדקדוק), ואילו במקרה שמופיע בשו"ת 'יביע אומר' נידון דבר שהוא חלק מתנאי הכתובה ומחובות החתן לרעייתו. כך עולה מדברי מהר"ש לניאדו שם, בביאור שיטת הרשב"א:

14. שו"ת מהר"ש לניאדו, החדשות סי' יח.

15. שו"ת פרח מטה אהרן ב, סי' עז, מובא בשו"ת גינת ורדים, אה"ע ד סי' יד.

16. שו"ת גינת ורדים, שם סי' טו.

17. שו"ת חתם סופר, חו"מ סי' ה.

18. תומים לשו"ע, חו"מ סי' ס"א ס"ק כד, וראה ספר בנין שלם על שו"ע, חו"מ סי' ס"א ס"ק ו.

19. שו"ת חתם סופר, חו"מ סי' ה.

20. חכמת שלמה, חו"מ סי' סא.

21. שו"ת יביע אומר ט, אה"ע סי' א.

'היא דהרשב"א דמיירי במלתא שאינה מגוף ענין השטר וגם אינה בתנאים אלא במצרים שהם מחוץ לענין הכתובה ותנאיה'.

שאלה זו נידונה בבית הדין הגדול²² ונחלקו בה דייני בית הדין, דעת ר"ש ישראלי הייתה שבוודאי החתן מחוייב לקיים חתימתו, ואילו דעת ר"י קאפח הייתה שאין איש המבין את הכתובה שעליה הוא חותם, ואין לחייב אנשים לעמוד בתנאי כתובתם הנובעים מהנוסח השגרתי של הכתובה שחתמו עליה, וזו לשונו שם:

הרי כלל גדול השמיענו הרשב"א כל דאנן סהדי שאין אדם מרגיש ולא יודע במה שכתוב בכתובתו אין הדבר מחייבו... והיה לכאורה לחלק בין היכא שחתמו עדים להיכא שהוא עצמו חתום. אך נראה ברור שהרשב"א מילי מילי קתני, ואין מה שחתם הוא מוסיף מאומה היכא דאנן סהדי שאין בני אדם שמים לב לדבר, אלא דבעלמא כשאדם חותם בעצמו על מסמך דרכו ליתן אל לבו ולדקדק בו, מה שאין כן בנוסח הכתובה שאנו יודעים ברור שאין שום חתן יודע מה כתוב בה, וכולם נותנים דעתם בעת שחותמים על הצלם אם הוא קולט את הרגע, וסומך הוא על שליחת אצבע המס"ק שמראה לו היכן לחתום ולא יותר. וכלום יצדק מי שהוא שיבוא ויאמר לנו שהבעל ידע או יודע מה זה תקנת שו"מ, או שרושם הנישואין או מסדר הקידושין או החתן או העדים יודעים היאך נעשה סך הכל שלש מאות ל", והיאך הוא מורכב מארבעה סכומים, מאה זוזי כתובת מתרכתא, נדוניה שהכניסה חמשים זקוקים, הוסיף החתן חמשים זקוקים, ועוד הכניסה איזה סכום, סך הכל שלש מאות ל"י? ברור שאין איש מכל אלה יודע מאומה, ואם כן היש תוקף לשטר זה? אלא ברור שחילוק זה בדעת הרשב"א כלומר לחלק בין הדברים שהן עיקר הכתובה והתנאים לבין שאר נוסח הכתובה הכרחי הוא, שאם לא כן יהיו דבריו סתרי אהדדי. ודוקא בכתובה שנכתבה כתקנה ואינה סתורה מתוכה.

ר"מ אליהו חזר על תירוצי ה'כנסת הגדולה', ומשמע שנקט כר"ש ישראלי בעניין זה, אם כי למעשה חלק עליו מטעם אחר. נציין מקרה נוסף שנידון בשו"ת 'משנה הלכות'²³, של אדם שחתם על שטר בוררות ולא הבין שהוא מתחייב גם לפשרה, וללא זכות ערעור אף בטעות מוחלטת. הרב קליין פותח כך:

באופן דידיעיןן בביררות שלא אמרו לו העדים תוכן הכתובה או שאמרו לו ולא הבין, הנה בטלה החזקה ואין תוקף להתחייבות זה כיון שלא ידע על מה הוא חותם.

ומוסיף ומחלק בסברות שנכונות גם לכתובה שדנו בה הפוסקים לפני כן: דאם ידע הבעל דין תוכן שטר בוררין דעלמא אזי יכול לטעון עוד כיון דעד השתא גם הב"ד שלכם היה להם שטרי בוררין כמנהג כל בתי דינין דישראל,

22. פד"ר ט, עמ' 152 ואילך.

23. משנה הלכות, יז ס' צח.

ועכ"פ כשבאתי לב"ד באתי על מנהג הקדום, ולא עלתה על דעתי ששניתם הסדר.

דהיינו, במקום שיש שטר בעל נוסח קבוע, על פי כללים קבועים, ומישהו שינה אותו, הוא צריך להסביר ולפרט את השינוי. נוסף לכך אדם שבא לבית דין וסומך עליהם שיעשו כדן וביושר, אם הנוסח שיש להם יוצא דופן, ויש בו דברים שהם נגד ה'יושר' - זהו מקרה חריג שבו אדם יכול לטעון גם כנגד חתימתו.

לסיכום עולים שני מקרים שלדעת חלק מהפוסקים בהם מקבל הרשב"א טענת 'לא הבנתי':

א. עניין צדדי בשטר - דבר המוזכר בשטר בדרך אגב ויש לו משמעות לתחומים אחרים. הבאנו הרחבה להגדרה זו שעשה שו"ת 'ביע אומר' שם, ור"י קאפח²⁴.

ב. 'אנן סהדי' - במקרה של כלה שאין ספק שאינה מבינה במה מדובר, יכולה לטעון 'לא הבנתי'. יש שהרחיבו טענה זו למקרים נוספים שנתברר בהם שהחותם לא הבין, ובפרט במקרים שלא הייתה חתימה כלל כי אם חתימת עדים בלבד, או שהשטר שונה באופן יוצא דופן ובלא שהדבר פורט לחותם.

ד. מקרים נוספים של טענת 'לא הבנתי', לפטור או להיוב

1. חתימת המתחייב על השטר

כותב ר' בצלאל אשכנזי²⁵ שהנתבע חתם בעצמו על החוזה, גם רבנו מאיר יודה שהוא אינו יכול לטעון שלא הבין:

איכא למימר דעד כאן לא קאמר אלא בכתובה דעדים הוא דקא מחייבי ליה ואפשר שהעדים חשבו שהיה מבין מה שקראו לפניו ולכך לא הודיעוהו בעל פה אבל כשהוא בעצמו חותם ועל חתימתו אנן מחייבינן ליה הא ודאי דחזקה הוא דלא חתים עד שידע מאי דאכתיב עליה אי נמי דגמר בדעתיה להתחייב בכל הכתוב עליו...

הר"א גולדשמידט²⁶ מסביר את כוונת ר"ב אשכנזי על פי הסברות שהעלה הרשב"א בתשובה, וזו לשונו:

הרי שבחותם בעצמו אין שומעין, לכל הדעות, לטענה 'לא הבנתי', משני טעמים:

א': חזקה שאין אדם חותם אלא אם כן ידוע לו על מה הוא חותם. ולפי טעם זה אם תהיינה הוכחות שהחותם לא ידע על מה הוא חותם, הרי נופלת החזקה והחתימה בטלה.

24. פד"ר ט, עמ' 158.

25. שו"ת ר' בצלאל אשכנזי, סי' כד.

26. פד"ר א, עמ' 294.

ב': כלל הוא שכל הסומך על מישהו, נותן אמון בו ועושה פעולה על פיו, הרי הפעולה מחייבת אותו כאילו הוא עושה אותה על ידיעתו ודעתו שלו בעצמו... אם החותם לא ידע על מה הוא חותם, וברור לנו שאינו יודע את שפת השטר, וגם ברור שלא הסבירו לו לפני החתימה את תוכן השטר, אלא שסמך על הסופר או מישהו אחר שהגיש לו לחתום, ועל פיו הוא חתם, הרי קבל עליו על כל מה שחתם על פי איש אמונו, ורואים כאילו הודה והתחייב בידיעה על כל החתום.

דהיינו, יש בחתימת האדם עצמו על השטר משום קבלת הדברים, ואין אפשרות לסגת לאחור מכן בטענות של אי הבנה אלא אם כן מוכח שלא הבין, וגם לא נמסר לו השטר על ידי אדם שהוא סומך עליו.

2. עיקר השטר

מהר"ם די בוטון²⁷ מחדש שאפילו רבי מאיר, שחולק על הרשב"א, מודה לגבי עיקר השטר, שאין אפשרות לטעון עליו 'לא הבנת' בכל מקרה.

3. שטר שהביא צד אחד, והצד השני סמך עליו

מהרי"א²⁸ עניין²⁸ מחדש שאדם שסמך על בעל דינו שהביא את השטר, יכול לטעון שלא ידע מה בדיוק היה כתוב שם. בעקבות כך הר"א שרמן פטר מלעמוד בתנאים החתומים על השטר, אדם שחתם על שטר חוזה עם הבנק. אמנם המעיין בתשובת המהרי"א²⁹ יגלה שמדובר באדם עיוור שסמך על בעל דינו שהביא את השטר, אך מנין לנו שאדם רגיל שיכול לקרוא ולברר את הדברים, אף אם סמך על בעל דינו ייפטר בכך? במאמרו של ר"א גורפינקל ציין גם פסק דין של בית דין לממונות בירושלים²⁹ שפטרו בטענה דומה אשה שחתמה על שטר, אך נראה שבמקרה זה הייתה טעות ברורה, ובחזרה לא הוזכרו פרטים שהיו משמעותיים לעסקה, ולכן יש בסיס לטענת אי ההבנה³⁰. אילו נבחן דבר זה בסברה, אין מקום לחילוק זה באופן כללי כי אם במקרה פרטי, ודבריו של הרשב"א על כך שלא יהיה קיום לדיני ממונות אם התקבל טענת 'לא הבנת' יפים גם מול טענה זו.

4. חוזה לא סביר

טענה דומה היא טענתו של חותם שהבין את השטר, אך הוא טוען שתנאי השטר אינם ראויים ואינם סבירים בעסקה כזו. ספר 'עמק המשפט'³¹ טוען שיש מקום לטענה זו, אך לכאורה אין לכך מקור ברור. אדרבא, משמע שכל תנאי שהאדם מקבל על עצמו בדיני

27. מהר"ם די בוטון, ס' לה, מובא בשו"ת יביע אומר שם.

28. מהרי"א²⁸ אנזיל, תלמיד קצות החושן, בתשובותיו ס' מט, מובא אצל ר"א שרמן, תחומין ה, עמ' 164.

29. בית דין לממונות, ירושלים, ב, ס' רכה.

30. ועדיין צ"ע גם על הפסיקה שם, וראה בפס"ד אחר באותו בית דין, פס"ד ה, ס' רלז שפסקו אחרת.

31. עמק המשפט א, ס' יט.

ממונות - מחייב אותו³². אמנם ראה לעיל שלפי שו"ת 'משנה הלכות', יש מקרה שבו נבחן גם ה'יושר' של השטר, בשטר שמחתים בית הדין את הבאים לפניו.

סיכום

הרשב"א ובעקבותיו השו"ע ורמ"א, פוסקים שאדם רגיל החותם על שטר - חייב בכל הנאמר בשטר, ואין לקבל טענת 'לא הבנתי'. בוודאי הדברים אמורים לגבי גופו של שטר ממש, ואפילו לגבי הפרטים הקטנים בשטר.

במקרה של חתימת האדם עצמו על השטר יש חיזוק נוסף לאי קבלת הטענה 'לא הבנתי', שכן לפי חלק מהפוסקים זהו מקרה שבו כל הפוסקים מודים שאין לקבל את הטענה. יש מקרים שבהם יש מקום לטענת 'לא הבנתי':

- א. 'עניין צדדי' המוזכר בדרך אגב בשטר.
- ב. כלה ביום חופתה אינה מסוגלת לדקדק בזוטות. ויש שהרחיבו קבלת הטענה לכל מקרה שנתברר שהחותם לא הבין, ובתנאי שלא חתם על השטר בעצמו.
- בעקבות שני אלו נידונה התחייבות חתן ספרדי שחתם על כתובה אשכנזית ובה כלול חדר"ג. וכן נידון שטר בורות בלתי סביר שהוחתם בעל דין בבית דין.
- ג. יש שטענו שהסומך על אדם אחר שיביא לו את השטר, יכול לטעון גם הוא שלא הבין את משמעות העניין, ונאמן על כך.

32. ראה גם בנין שלם, הל' הלוואה עמ' קלא, שהעיר על דבריו.